



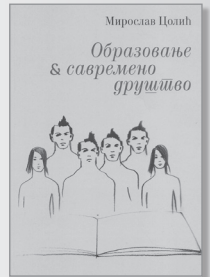
Рајка ЂЕВИЋ

Институт за педагошка истраживања
Београд, Србија

КОНТАКТ: rdjevic@ipi.ac.rs
rajkadjevic@gmail.com

УДК:
37.014:316(049.32)
37.01(091)(049.32)
37.017(049.32)
ВРСТА РАДА:
ПРИКАЗ
ПУБЛИКАЦИЈЕ

ПРИМЉЕН: 30. 5. 2022.
ПРИХВАЋЕН: 5. 6. 2022.



КАКО САВРЕМЕНО ДРУШТВО „ОБЛИКУЈЕ” ОБРАЗОВАЊЕ

Мирослав Цолић,
„Образовање и савремено друштво”, 2022,
Дом културе „Студентски град”, Београд, 154. стр.

Аутор је на занимљив, оригиналан и аутентичан начин представио комплексан однос друштва и образовања, те систематично укомпоновао размишљања, теорије, студије и идеје многобројних педагога, психолога, уметника, филозофа, како у свету, тако и у нашој средини. За теоријски референтни оквир ове монографије превасходно се ослањао на чувене заговорнике *критичке педагогије*, односно *педагогије за ослобођење* (Пауло Фреире, Иван Илич, Богдан Суходолски, Ноам Чомски, Анри Жиру и други), док је њиховим теоријским поставкама супротставио учења о педагогији *конформизма* и *конзумеризма* (Едвард Бернез, Ернест Дихтер). Представљајући теоријска полазишта поменутих аутора, омогућио је читаоцима да се упознају са класицима у педагошкој литератури од којих многи нису преведени код нас, а самим тим ни довољно доступни нашој читалачкој публици. Иако се ово оригинално дело може читати као засебна целина, важно је нагласити да му је претходила књига *Ка критичкој револуционарној педагогији* (Дом културе „Студентски град”, 2021.) у којој аутор заступа принципе друштвено-критичке педагогије која се базира на равноправности у образовању и развоју критичке свести појединца.

Овај интересантан текст, поред уводне и завршне речи, садржи четири главна поглавља: 1) *Друштво и образовни капитал*; 2) *Друштво знања*; 3) *Педагогија дехуманизације*; и 4) *Од трга до тржнице*. На крају књиге налази се списак



литературе која обимом и избором релевантних аутора упућује на детаљан и систематичан приступ аутора тематици коју проучава у овом делу.

Аутор нас упознаје са основним постулатима од којег полази концепција *образовања за ослобођење* за коју се и сам залаже, а која подразумева активност појединца и продуктивно артикулисање људских потенцијала. Односи се на интелектуалну и емоционалну сферу, односно на слободу индивидуе и њен јединствени начин разумевања. Из угла учења, ова концепција претпоставља активно и критичко сазнавање, повезивање теорије са праксом, иницирање и прихватање новина, стваралачки однос према процесу учења, те критички однос према стварности. Образовање за ослобођење артикулише потребу за иновативним учењем које подразумева активност и партиципацију као универзалне захтеве који се не односе само на наставу и учење, него и на друштво у целини. У том смислу, партиципација не значи само преузимање улога и активно учествовање у процесима значајним за човека и друштво, него и сарадњу са другима, дијалог и емпатију.

Овој педагошкој концепцији, која подстиче формирање критичке личности аутор супротставља концепцију образовања за конформизам, односно конзумеризам, према којој савремени систем образовања почива на истом моделу као и предузетништво (улагање и очекивање профита), образује за „живот потрошње“, за конформизам, где се слобода састоји једино у слободи избора између различитих стандардизованих производа, а не за „живот акције“, за критички приступ и преиспитивање темеља система, за оно што омогућује истинску слободу избора и слободу уопште. У монографији су описани ефекти и дејства педагогије конформизма и конзумеризма (прилагођавање устројеним обрасцима, контрола знања, контрола људске перцепције, стварање пасивних конзументата, односно прималаца доминантне идеологије капитализма) који се користе у остваривању процеса дехуманизације друштва.

Аутор истиче да је педагогија конформизма у првој половини XX века оснажена новим наукама у великој мери допринела моделовању начина функционисања савременог образовног система. Уместо да се припремају за живот у слободи и једнакости, као и за креативно и критичко учествовање у развоју демократског друштва, еца и млади бивају отуђени и ускраћени за истинско знање и праве демократске вредности, а њихови природни потенцијали и креативност, „морална и емоционална интелигенција се уништавају. Позивајући се на Фреиру, скреће пажњу на неприхватљиву функцију званичних васпитно-образовних програма који се користе као средство укалупљивања човека у друштвени систем у којем владајућим режимима одговара да људи буду пасивни, а не активни чиниоци друштвених промена. Овакви системи подржавају методе које не омогућавају слободу промишљања, разумевања свакодневне стварности и утицаја на њу, чиме се уједно спречава и било каква промена парадигме. Тако конципиран образовни систем не дозвољава ученицима да сами промишљају и доносе закључке, већ им то намећу њихови учитељи. Такав систем образовања блокира стваралачку социјалну активност

која води промени, те тако масе широм света бивају потлачене, осиромашене и обесправљене. Аутор сматра да се дечја права континуирано крше од стране власти, те да школе, опремљене бројним металним детекторима, камерама за праћење и полицијским обезбеђењем, више подсећају на казнено-поправне домове, него на образовно-васпитне институтције које негују индивидуалност, креативност, слободу и заједништво.

Посебну пажњу аутор посвећује критици надирања корпоративне, трговачке и војничке културе ка високошколским установама. Нарочито се осврће на корпоратизацију образовања у САД која је произашла из масификације високог образовања и консекветне девалвације универзитетских диплома, звања и титула. Поједини представници критичке педагогије објашњавају да је додатно слабљење академске сфере изазвано и константним смањивањем буџета за науку, образовање и социјалну политику, те повећањем буџета за војску и наоружање, што је довело до све мањег броја сталних радних места на универзитетима и истраживачким институтима. Један од основних проблема са маркетизацијом, корпоратизацијом и комодификацијом образовања јесте у томе што се образовни програми искључиво усмеравају ка захтевима тржишта, што значи да се студентима превасходно нуди техничка опрема за борбу у нелибералној арили, а да образовање за критички дијалог и демократију, бивају занемарени. Тако, хуманистичко образовање бива елиминисано или техникализовано, јер је на тржишту процењено да је оно некорисно и недовољно употребљиво.

Критикујући корпоратизацију америчког универзитетског образовања, аутор значајну пажњу посвећује промишљањима Ноама Чомског. Он сматра да је индоктринација главни циљ формалног образовања као и да америчке школе припремају децу и младе да беспоговорно прихватају постојећи капиталистички систем, учећи их да су вредности које треба неговати пре свега, компетитивност, материјални успех, доминација и акумулација капитала. Негативна последица наметања поменутих вредности је у томе што деца и млади губе способност да друге људе доживљавају као своје пријатеље и суграђане са којима треба да сарађују на једнаким основама, како би заједничким снагама остваривали демократске циљеве.

У свом аргументованом критичком приступу, аутор не заобилази ни Европско универзитетско образовање, тако што анализира такозвани *болоњски процес*, коме се такође замера „американизација”, односно несметано позиционирање универзитета у службу бизниса, редефинишући образовање као продукцију мобилних и флексибилних радника који ће као запослени поседовати компетенције и вештине које су важне послодавцима. Аутор скреће пажњу и на тренд корпоратизације бројних универзитета у Африци и Азији, те нас на тај начин упозорава да тржишна образовна политика постаје доминантна у различитим деловима света, а с циљем да глобалне корпорације имају континуирану могућност селектовања високо образованих радника из различитих земаља.



Аутор даје и занимљиве приказе критика болоњског процеса од интелектуалаца у Србији, Шпанији, Хрватској, као и младих истраживача социолога, филозофа, културолога и антрополога. Тако, поједини аутори код нас истичу да је овај процес довео до експанзије веома младих и неискусних докторанада, а посебно је забрињавајуће то што велики број младих започиње докторске студије јер не могу да нађу адекватно запослење, а не због тога што имају предиспозиције да се баве науком. С дуге стране, аутор упозорава на веома сложен статус докторанада у болоњском процесу, односно на могућности њихове експлоатације на факултетима. Наиме, докторанд, који је и даље у статусу студента (купца услуга), најчешће директно учествује у процесу репродукције универзитетског знања као истраживач, сарадник или асистент. Често му се намећу и додатни послови које не би требало да ради, што му успорава рад на докторској дисертацији, а све то омогућава факултету да га држи у подређеној и недефинисаној позицији. Аутор наглашава да није реч о индивидуалним случајевима оваквог неприхватљивог положаја докторанада, већ да се ради о структуралној експлоатацији и производним односима универзитетског система под диктатом капитала. Важно је нагласити да су ови проблеми препознати у студентској популацији, те да се читалац у монографији може детаљно упознати са масовним студентским протестима широм света (последњих десетак година), који су организовани зарад одбране јавног образовања.

Дакле, приказана монографија представља својеврстан поглед на сложен однос друштва и образовања, као и теоријски утемељену и аргументовану критику потрошачког друштва и његовог погубног утицаја на образовање. Посебна вредност овог дела огледа се у могућности да читалац упозна богатству ризницу цитата и размишљања различитих аутора о проблемима образовања и школства, и то не само научника, већ и истакнутих уметника. Тако, овај рукопис може бити користан различитим интересним групама – носиоцима образовних политика, научницима и истраживачима из области образовања, социологије, педагогије, филозофије, психологије, културологије, студентима различитих профила, те свим читаоцима који теже правичнијем образовању у слободнијем и хуманијем друштву. Једна од порука ове монографије јесте да само удружени можемо успешно иницирати потребне промене у правцу развоја друштва које ће доприносити унапређивању образовања. И обрнуто, само заједничким снагама можемо градити образовање засновано на истинском знању и универзалним вредностима које ће позитивно утицати на развој друштва у којем се негују креативност, равноправност и слобода свих његових чланова.